

РОЗДІЛ 10. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.97/99

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.43>

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ: ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Куліков О.П.,

аспірант Академії адвокатури України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9856-4431>

e-mail: fpi-office@ukr.net

Куліков О.П. Система оцінювання показників діяльності суддів: вдосконалення продовжується.

Дана стаття є аналітичною роботою, в якій досліджуються можливі напрямки удосконалення існуючої методологічної основи процедури оцінювання компетентностей та якостей осіб, з яких формуватиметься суддівський корпус в Україні. Головний фокус дослідження спрямовується на аналіз показників, які використовуються для оцінки професійних та особистісних рис суддів (кандидатів на посади суддів), на повторюваність таких показників, а також на обґрунтованість включення того чи іншого показника до відповідного набору показників, які у своїй сукупності дають відповідь на питання щодо відповідності судді (кандидата на посаду судді) тому чи іншому критерію оцінювання. Відмітимо, що у попередніх роботах автором вже було розпочато вивчення в аналогічному ракурсі таких двох важливих показників оцінювання суддів як показники «ефективність здійснення правосуддя» та «діяльність щодо підвищення фахового рівня». У даному дослідженні автор продовжує аналіз показників на предмет правильності їх віднесення до того чи іншого критерію, встановлення їх справедливої ваги в сумарній оцінці компетентностей судді (кандидата на посаду судді) та включає, зокрема, до їх числа такі показники як «добросовісність», «чесність», «порядність», «дисциплінованість», «розуміння і дотримання правил та норм» та інші.

Аналізуючи проблему повторювання одних і тих же показників в рамках різних підкритеріїв, автор статті намагається довести точку зору про те, що існуючий підхід знижує достовірність відповідних критеріїв, штучно завищує або занижує їх вагу у загальній оцінці здібностей судді (кандидата на посаду судді). В наслідок цього у дослідженні доводиться думка про необхідність усунення повторювання одних і тих же показників та коригування їх ваги.

Кінцевою метою проведеного аналізу є спонукання законодавчої та суддівської гілки влади на вчинення дій та кроків, які б систематизували існуючу методику оцінювання діяльності суддів (кандидатів на посади суддів) та допомогли б більш точно виявляти корисні риси в кандидатах, що у майбутньому будуть формуватимуть професійну спільноту українських суддів.

Ключові слова: оцінювання суддів, система показників оцінювання суддів, добросовісність, поняття добросовісності, формування суддівського корпусу, вага показника.

Kulikov O.P. Judge performance indicator evaluation system: improvement continues.

This article is an analytical work where author investigates the possible directions of improvement of the existing methodological basis of the procedure for evaluation the competences and qualities of persons who will form the judicial corps in Ukraine. The main focus of the research is directed to the analysis of the indicators used to assess the professional and personal features of judges (candidates for the positions of judges), to the repeatability of such indicators, as well as to the validity of including one or another indicator in the appropriate set of indicators, which in their combination will give an answer to questions regarding the compliance of a judge (candidate for the position of judge) with one or another evaluation criterion. It should be noted that in previous works, the author has already begun to study from a similar angle such two important indicators of judge evaluation as indicators of «effectiveness of administration of

justice» and «activities to increase the professional level». In this study, the author continues the analysis of indicators for the correctness of their assignment to one or another criterion, establishing their fair weight in the overall assessment of the competencies of a judge (candidate for the position of judge) and includes, in particular, among them such indicators as «integrity», «honesty», «decency», «discipline», «understanding and compliance with rules and norms» and others.

Analyzing the problem of repeating the same indicators within the scope of different sub-criteria, the author of the article tries to prove the point of view that the existing approach reduces the reliability of the relevant criteria, artificially overestimates or underestimates their weight in the overall evaluation of the abilities of a judge (candidate for the position of judge). As a result, the study proves the necessity of eliminating of the repetition of the same indicators and adjust their weight to the fair value.

The final aim of the conducted analysis is to encourage the legislative and judicial branches of power to take actions and steps that would systematize the existing methodology for evaluating the performance of judges (candidates for the positions of judges) and would help more accurately identify useful features in candidates that will define the professional community of Ukrainians judges in the nearest future.

Key words: evaluation of judges, system of indicators for evaluation of judges, integrity, concept of integrity, formation of the corps of judges, weight of the indicator/

Постановка проблеми. У 2016 році Радою суддів України було затверджено нормативний документ, який визначав порядок проведення кваліфікаційного оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів), під назвою Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення (далі – Положення про кваліфікаційне оцінювання суддів). Зазначеним документом було вперше сформульовано та систематизовано найбільш суттєві методологічні питання, пов'язані з процедурою кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду суддів.

Стан опрацювання. Варто відмітити, що питаннями, пов'язаними з визначенням оптимального набору показників, за якими повинне проводитися оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів), цікавилися вчені як до прийняття даного Положення, так і після ухвалення цього документу. Зокрема, проблемні місця в процедурі оцінювання суддів, у тому числі питання щодо складу показників, за якими варто проводити оцінювання суддів, досліджувалися в роботах Бондаренко О.С., Хотинської-Нор О.З., Федіної А.В., Глущенко С.В. та інших українських науковців. Поряд з цим, проведені науковцями дослідження торкалися не всього кола дискусійних питань – деякі з них залишалися поза межами наукового аналізу.

Саме це і спонукало автора змістити ракурс свого дослідження на ті аспекти діючої методики оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів), які менше вивчалися в широкому науковому середовищі. Передусім мова йде про проведення аналізу Положення про кваліфікаційне оцінювання суддів на предмет вивчення дотримання логічності та структурної узгодженості системи показників та критеріїв, які використовуються для оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів), про виявлення взаємозв'язків між показниками та відповідними критеріями, взаємозв'язків між показниками і критеріями та тією вагою, яка їм відводиться у загальній оцінці профіля судді (кандидата на посаду суддів). Для проведення такого дослідження автор серед іншого звертатиметься до семантичного аналізу понять та змістів відповідних показників і критеріїв. Також відмітимо, що ця робота є продовженням розпочатого раніше автором аналізу показників оцінювання діяльності суддів (кандидатів на посаду суддів) – відповідний аналіз проводився відносно показника «ефективності здійснення правосуддя» та показника «діяльності щодо підвищення фахового рівня»[1].

Виклад основного матеріалу. Отже, повертаючись до Положення про кваліфікаційне оцінювання суддів відмітимо, що відповідно до згаданого документу для оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів) запроваджувалося три інтегральних критерії [2]. Перший критерій – критерій компетентності. Другий критерій – критерій професійної етики. Третій критерій – критерій доброчесності. У свою чергу зазначені інтегральні критерії ділилися ще на низку критеріїв, підкритеріїв та показників, які розкривали зміст кожного з інтегральних критеріїв.

Інтегральний критерій компетентності складався з критеріїв (підкритеріїв) професійної компетентності, особистої компетентності та соціальної компетентності, які у свою чергу містили групу показників, що допомагали охарактеризувати кожний з цих підкритеріїв.

Інтегральний критерій професійної етики разом з низкою показників, які стосувалися інформації про доходи судді (кандидата на посаду судді), дотримання ним антикорупційного законодавства, етич-

них правил, включав в себе підкритерій “морально-психологічні якості”, до складу якого входили такі додаткові показники як “здатність відстоювати власні переконання”, “розуміння і дотримання правил і норм”, “дисциплінованість”, “повага до інших”.

Останній інтегральний критерій – критерій доброчесності – складався з підкритерію “інтегративність” та таких показників як: “достовірність відомостей, зазначених кандидатом на посаду судді у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, декларації про доходи від професійної діяльності”, “достовірність відомостей, зазначених кандидатом на посаду судді у декларації родинних зв’язків та декларації доброчесності”, “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам”, “відповідність способу (рівня) життя судді та членів його сім’ї задекларованим доходам”, “наявність фактів притягнення судді до відповідальності за вчинення проступків або правопорушень, які свідчать про недоброчесність судді”.

Загалом для оцінювання професійних, ділових, моральних та інших якостей судді (кандидата на посаду судді) в діючому Положенні про кваліфікаційне оцінювання суддів було використано 29 основних критеріїв, підкритеріїв і показників та ще 53 додаткових показників, за якими оцінювалися окремі якості претендентів на суддівські посади в межах відповідних підкритеріїв [2]. Зокрема, в рамках інтегрального критерію “компетентність” аналізувалися 3 критерії та 11 показників. В межах інтегрального критерію “професійної етики” аналізувалися 5 показників. Для оцінки інтегрального критерію “доброчесність” використовувалися 6 показників та підкритерій “інтегративності”, який у свою чергу оцінювався за трьома додатковими показниками.

На жаль, подібна розгалужена система показників не дозволила уникнути повторювання окремих показників в рамках тих чи інших критеріїв та підкритеріїв. Для більш точного розуміння обсягів повторювань і дублювання показників, які зустрічаються у Положенні про кваліфікаційне оцінювання суддів, автором було згруповано в табличній формі низку показників, які одночасно використовуються для оцінювання критеріїв різного рівня — як інтегральних критеріїв так і підкритеріїв (таблиця 1).

Таблиця 1

Повторюваність показників та рекомендації щодо її усунення

№	Назва показника	Назва критерію (підкритерію), в якому використовується показник	Назва критерію (підкритерію), в якому доцільно залишити використання показника
1	Чесність і порядність	Соціальна компетентність Доброчесність	Доброчесність
2	Дисциплінованість	Соціальна компетентність Особиста компетентність Професійна етика	Особиста компетентність
3	Розуміння і дотримання правил та норм	Соціальна компетентність Професійна етика	Професійна етика
4	Відсутність схильності до контрпродуктивних дій.	Соціальна компетентність Доброчесність	Соціальна компетентність
5	Здатність відстоювати власні переконання	Особиста компетентність Доброчесність	Особиста компетентність
6	Відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам.	Доброчесність Професійна етика	Доброчесність
7	Відповідність вимогам законодавства у сфері запобігання корупції	Доброчесність Професійна етика	Доброчесність

Як видно з наведеної таблиці сім показників (показники “чесність” і “порядність” розглядаються як один показник) повторно використовуються під час оцінювання різних критеріїв. Враховуючи ці обставини, необхідно зрозуміти причини, якими зумовлена існуюча на сьогоднішній день повторюваність показників – це є наслідком помилки або ж свідомого посилення ролі того чи іншого показника в рамках відповідного критерію. Відповідь на це питання дозволить зрозуміти доцільність збереження існуючих наборів (комбінацій) показників або ж їх перегляду.

Отже, аналізуючи причини повторювань однакових показників в рамках різних критеріїв, на думку автора, варто дослідити питання семантичної близькості окремих критеріїв і спровоковану цим складність розмежування сфер оцінювання (різних складових профіля судді (кандидата на посаду судді)), які охоплюються межами таких критеріїв.

Для прикладу розглянемо випадок повторного використання одних і тих самих показників в рамках інтегрального критерію “добročесність” та критерію “соціальна компетентність” [2]. Між згаданими критеріями існує схожість між окремими частинами змістів, з яких формується загальне уявлення про суть даних критеріїв. Так, зміст поняття “соціальна компетентність” розкривається через правильну соціальну поведінку, широкі соціальні контакти, розвинені навички спілкування. Успішність перелічених складових соціальної компетентності залежить від набору особистих рис людини, у тому числі таких як чесність, порядність, вихованість тощо. Дані риси характеру формують чесну та доброзичливу поведінку у відносинах з іншими людьми, яка як наслідок сприяє успішній соціалізації особи. Крім того, відповідно до Положення про кваліфікаційне оцінювання суддів до критерію “соціальна компетентність” включено такий показник як “моральні риси особистості”. Безумовно, що важко уявити собі оцінювання моральних рис людини без обов’язкового вивчення таких якостей характеру як “порядність” та “чесність”. Отже, дослідження логічного зв’язку, який обґрунтовує необхідність використання таких показників як “порядність” та “чесність” під час оцінювання критерію “соціальна компетентність”, свідчить про можливість застосування такого підходу.

У свою чергу, поняття “добročесність” теж тісно пов’язане та асоціюється з поняттям моральності. Моральність, зі свого боку, знов таки включає в себе такі риси характеру як “порядність” і “чесність”. Поряд з цим, порядність та чесність передусім мають “зовнішнє” спрямування, через них оцінюється відношення однієї людини до іншої, тобто моральність проявляється у побудові стосунків та правильній соціальній взаємодії, хоча є індивідуальною рисою особи і дає характеристику її добročесності. Отже, поняття “порядність” і “чесність” виступають у ролі того спільного знаменника, який об’єднує інтегральний критерій “добročесність” та критерій “соціальна компетентність”.

В той же час, аналіз інтегрального критерію “добročесності” та його змісту, на думку автора, потребують додаткової уваги у порівнянні з іншими критеріями та показниками. Перше, на що варто звернути увагу, це те, що даний критерій має виключну важливість для процедури добору добročесних суддів, особливо у сучасних умовах. На жаль, багатолітній досвід новітнього державотворення, змушує визнати той факт, що українській владі, у тому числі судовій владі, властиве невміння ефективно протистояти корупційним викликам. Це негативно впливає не лише на відповідне ставлення українського суспільства до судової системи, але й не дозволяє збудувати ефективну суспільно-економічну модель функціонування держави. Щодо відношення українців до судової влади, зазначимо, що згідно з одним із досліджень, проведених у 2021 році недержавною аналітичною інституцією “Центр Разумкова”, яке стосувалося вивчення рівня довіри до державних та соціальних інститутів, було встановлено, що рівень недовіри українського суспільства до судової влади був одним з найвищих серед усіх державних та соціальних інституцій і складав 58.9 % опитаних респондентів. В загальному рейтингу судова влада поступалася лише політичним партіям, яким не довіряло 63.3 % опитаних громадян [3]. За словами Бондаренко О.С. “рівень довіри до судової влади надзвичайно низький” [4]. Більше того, нинішнє відношення українців до судової влади очікувано погіршиться після нещодавнього арешту голови Верховного Суду, якого було затримано під час отримання неправомірної вигоди у розмірі 2,7 млн. доларів [5]. Цей випадок як і багато інших прикладів недобročесності суддів лише зайвий раз зацентрував увагу на чутливості теми корупції і особливо у системі судової влади. З огляду на дані обставини критерій “добročесності” повинен аналізуватися особливо детально – і це перша причина, що зумовлює необхідність більш ретельного вивчення.

Інша не менш важлива причина, внаслідок якої критерій “добročесності” викликає підвищену увагу до себе є те, що в законодавстві України відсутнє визначення самого поняття “добročесність”. Так, не зважаючи на тривале використання даного терміну (його широке використання розпочалося ще у 2016 році, коли було оновлено сучасне антикорупційне законодавство), навіть на сьогоднішній день в українському нормативному лексиконі відсутнє чітке його визначення [6]. Найбільш близьким нормативним тлумаченням до терміну “добročесність” є тлумачення спорідненого із ним поняття – “принцип добročесності”. Зокрема, в Законі України “Про державну службу” (стаття 4) “принцип добročесності” пояснюється як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих

йому повноважень [7]. В той же час, поняття “принцип доброчесності” є специфічним, адже враховує насамперед потреби законодавчого регулювання відносин, пов’язаних із проходженням державної служби, і не може повністю замінити потребу у визначенні самого слова “доброчесність”, у тому числі для цілей законодавства з питань добору суддів.

У свою чергу, відсутність законодавчого визначення терміну “доброчесність” змушує звертатися до визначень, які наводяться у відкритих інформаційних джерелах – передусім у довідниках, тлумачних та енциклопедичних словниках. Цікавим фактом є те, що в Універсальному словнику української мови – першому в українській лексикографії виданні, в якому зібрані “найщиріші уявлення про слово” (за авторства Куньч З.Й.) – такий термін як “доброчесність” взагалі відсутній [8]. Академічний тлумачний словник української мови дає визначення терміну добропорядний, але не описує зміст термінів “доброчесний” або “доброчесність” [8]. В Універсальному словнику української мови є термін добросовісний – той хто чесно, старанно і сумлінно виконує свої обов’язки. Однак, знов таки, в ньому відсутнє тлумачення слова “доброчесність” [8]. Серед словникових джерел, в яких дається визначення прикметнику “доброчесний” варто згадати Академічний тлумачний словник української мови, де термін “доброчесний” значить той, який живе чесно, дотримується всіх правил моралі, однак це знов таки опис похідного слова (прикметника) від слова “доброчесність” [9]. На сьогодні найбільш вичерпне, на думку автора, визначення терміну “доброчесність” наводиться в Сучасному словнику з етики: “доброчесністю є позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципах добра і справедливості” [10]. Крім того, сучасний словник з етики визначає синонімом поняттю доброчесність слово “чеснота” [10].

Відсутність нормативного визначення поняття “доброчесність” поряд з його активним використанням під час проведення оцінювання діяльності суддів як підстави для звільнення суддів стало причиною залучення судової гілки влади до процесу надання офіційного тлумачення цього терміну. Так, в рамках розгляду судової справи № 9901/102/19 для надання визначення терміну “доброчесність” в рішенні Великої Палати Верховного Суду було використане тлумачення, яке наводилося у Сучасному словнику з етики. Крім того, Верховним Судом було додатково відмічена роль, яку відіграє доброчесність в діяльності суддів і зазначено, що “доброчесність є ключовою категорією у формуванні морально-етичного образу суддів, запорукою формування довіри народу до суддів та судової влади в цілому.” [11].

Варто зазначити, що дещо більшу кількість варіацій, що розкривають зміст поняття доброчесність можна віднайти в міжнародних документах ненормативного характеру. Зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції зазначає наступні інформаційні ресурси, де містяться тлумачення терміну “доброчесність”: Оксфордський словник, сайт міжнародної неурядової організації Transparency international, сайт Ради Європи тощо [12]. Зокрема, Оксфордський словник характеризує доброчесність як “здатність бути чесним і мати стійкі моральні принципи». Неурядова організація Transparency international дає наступне визначення доброчесності – “це поведінка та дії, що відповідають набору моральних чи етичних принципів і стандартів, схвалених на рівні індивідів та інституцій» [13]. Відповідно до Типового кодексу етики для юридичних помічників і радників у судах і прокуратурах Боснії та Герцеговини “доброчесність це цілісність, нерозділеність, чистота манер, чесність” [14]. Майже в усіх випадках простежується використання слова “чесність” для пояснення змісту поняття “доброчесність”.

Українська науковиця С.В. Глущенко дає таке визначення поняття доброчесність: “це морально-етичний фундамент діяльності судді, який визначає межу і спосіб його поведінки, яка має ґрунтуватися на принципах добровідносин із громадянами, суспільством та державою, а також чесності у способі життя, виконанні професійних обов’язків та розпорядженні матеріальними ресурсами” [15].

У свою чергу автор пропонує наступне визначення доброчесності – це риса характеру, зумовлена ментальним сприйняттям людиною понять добра і зла, відповідно до якої вона у своїй поведінці та відношенні до інших керується принципами моралі, чесності, порядності, рівності та поваги.

Разом з тим, незалежно від того, яке з наведених визначень більш повно розкриває зміст терміну “доброчесність”, очевидним висновком є то, що в українське законодавство необхідно вводити його визначення, оскільки він активно використовується і під час проведення процедур з добору суддів, і під час добору на посади державної служби. В той же час, доброчесність повинна лишатися ключовою рисою, наявність якої повинна перевірятися в рамках процедури добору суддів.

Продовжуючи розглядати питання повторюваності показників, відмітимо, що внаслідок змістовного наближення понять “добročесність”, “етика”, “професійна етика” має місце повторення й тих показників, які використовуються для оцінки інтегрального критерію “професійна етика” та інтегрального критерію “добročесності”. Зокрема, такий показник як “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам”, що відноситься до інтегрального критерію “професійної етики”, є ідентичним показнику, що оцінюється в рамках критерію “добročесності”, та має назву: “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам”. Інший показник критерію “професійної етики”, який застосовується в рамках оцінювання кандидатів на посаду судді (проте відсутній у процедурі оцінювання діючих суддів) має назву “наявність фактів притягнення кандидата на посаду судді до відповідальності за вчинення проступків або правопорушень, які свідчать про неетичність його поведінки” має значну семантичну схожість з таким показником критерію “добročесності” як “наявність інформації про вчинення кандидатом на посаду судді проступків або правопорушень, які свідчать про його недобročесність, а також фактів притягнення його до відповідальності”. В значній мірі є схожими такі показники інтегрального критерію “професійної етики” та інтегрального критерію “добročесності” як “відповідність поведінки кандидата на посаду судді правилам професійної етики, у тому числі дотримання високих стандартів поведінки” (критерій професійної етики) та “дотримання кандидатом на посаду судді законодавства, що регулює його професійну діяльність” (критерій добročесності) відповідно.

Подібні логічні і зумовлені ними арифметичні неточності і прорахунки, що притаманні діючій системі кваліфікаційного оцінювання суддів (кандидатів на посаду суддів), на думку автора, не дозвлятимуть сформувати об’єктивний профіль особи, яка проходитиме оцінювання.

В той же час, досліджуючи шляхи розв’язання даної проблеми, не можна суто механічно виключити повторювані показники з тих чи інших критеріїв оцінювання, адже кожний показник має свою вагу, яка враховується у фінальній оцінці судді (кандидата на посаду судді). Тому, зміна переліку показників, які формують той чи інший критерій зумовлює, з одного боку, необхідність перегляду вагових значень самих показників, а з іншого - ваги критеріїв, в яких вони використовуються. Зокрема, якщо виключити з переліку показників інтегрального критерію “професійної етики” усіх показників, які повторюються в рамках інших критеріїв (зокрема показників “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї, а також близьких осіб задекларованим доходам”, “розуміння і дотримання правил та норм”, “дисциплінованість”), то загальну кількість балів, яку можна отримати за результатами оцінювання інтегрального критерію “професійна етика”, доцільно зменшити щонайменше на 50 балів. Сумарна вага інтегрального критерію “професійної етики” таким чином становитиме не 250, а 200 балів.

Наступні показники, повторювання яких варто усунути, аналізуються в рамках оцінювання критеріїв “особистої компетентності” та “соціальної компетентності”. Мова йдеться про такі показники як: “дисциплінованість”, “розуміння і дотримання правил і норм” та “контпродуктивна поведінка” [2]. Обираючи з багатьох лише один критерій, в рамках якого було б доречно залишити той чи інший показник, необхідно враховувати суть показника та глибину його взаємозв’язків з відповідним критерієм. Для прикладу, такий показник як “дисциплінованість” повторюється найбільшу кількість разів. Зокрема, він використовується під час оцінювання трьох критеріїв, а саме критерію “особистої компетентності”, критерію “соціальної компетентності” та критерію “професійної етики”, оскільки має семантичний взаємозв’язок одночасно з усіма переліченими критеріями. В той же час, в одних критеріях він може виступати в якості невід’ємної описової складової його змісту, а для інших – виконувати додаткову інформативну функцію. Для визначення того критерію, для якого така риса як дисциплінованість є його суттєвою складовою, звернемося до Академічного тлумачного словника української мови. Відповідно до тлумачення, яке надається терміну “дисциплінованість”, він визначається як звичка, уміння дотримуватися дисципліни, тобто суворого порядку, або вміння дотримуватися суспільних правил та норм [9]. Якщо розглядати зміст поняття “дисципліна” з точки зору вміння володіння собою, своїм часом та емоціями, то даний показник повинен бути представлений в категорії показників, які відносяться до критерія “особистої компетентності”. Однак, якщо ж даний показник розглядати як вміння виконувати зовнішні правила та норми, то він може бути включений до критерію “соціальної компетентності” та до критерію “професійної етики”, адже в такому разі дисциплінованість стає частиною загальних норм соціальних комунікацій та соціальної поведінки. Поряд з цим, розглядаючи можливість використання показника “дисциплінованість” в рамках критерію “соціальної компетентності” або критерію “професійної етики” варто розуміти, що ці критерії вже містять

такий показник як “розуміння і дотримання правил та норм”, який, по суті, є синонімічним тій складовій частині змісту поняття “дисциплінованість”, яка стосується вимог, пов’язаних із дотриманням зовнішніх правил та норм соціальної поведінки. Даний погляд співпадає з думкою Ж.М. Алексєєвої про те, що професійна етика являє собою “комплекс правил, який визначає поведінку юриста в службовій та позаслужбовій обстановці” [16, с. 63]. Тому, на думку автора, використовувати цей показник в рамках згаданих критеріїв як інструменту для оцінки одних і тих самих рис особи недоцільно, навіть за умови, що даний показник в тій чи іншій мірі допомагає розкрити соціальні чи професійні здібності судді (кандидата на посаду судді) під час оцінки різних критеріїв.

З урахуванням зазначеного, пропонується виключити показник “дисциплінованість” з критеріїв “соціальної компетентності” та “професійної етики” і залишити його в переліку показників, які оцінюються в рамках критерію “особистої компетентності”. При цьому загальну вагу балів критеріїв “соціальної компетентності” та “професійної етики” змінювати не будемо, оскільки у даному разі більш доцільним буде розподілити бали в середині групи показників відповідного критерію та залишити незмінною загальний баланс балів між трьома інтегральними критеріями.

У свою чергу інший показник “розуміння і дотримання правил та норм”, що повторюється в рамках критеріїв “соціальної компетентності” та “професійної етики”, є показником, який характеризує рівень сприйняття людиною правил, які диктуються звичаєм, традиціями, етикетом або ж законодавством, та спроможність дотримання нею цих правил [2]. Безумовно, що вміння дотримуватися правил, прийнятих в тому чи іншому соціумі, є важливою складовою соціальної інтеграції особи. В той же час, на думку автора, даний показник доцільно використовувати в рамках інтегрального критерію “професійна етика”, з тієї причини, що він дозволяє передусім оцінити відношення судді (кандидата на посаду судді) як фахівця до формалізованих правил та вимог, суддівського (або іншого професійного) етикету. У даному разі суддя в більшій мірі розглядається як певний “моральний взірець”, що чітко розуміє та суворо виконує поведінкові обмеження, зумовлені статусом його професії. І в меншій мірі він розглядається як майстер вдалої коректної комунікації та взаємодії з людьми як всередині свого професійного кола так і за його межами – у широкому соціумі. Як зазначає Н.О. Мінєнкова: “суддя і поза засіданням залишається суддею” [17]. Тому, на думку автора, показник “розуміння і дотримання правил та норм” відіграє більш важливу роль для оцінки критерію “професійна етика” і дотримуючись логіки скорочення повторюваних показників його варто виключити з переліку показників, які аналізуються в рамках критерію “соціальної компетентності” без перегляду величини балів в межах відповідних критеріїв.

Наступний показник, що повторюється в рамках критерію “соціальної компетентності” та інтегрального критерію “добročесність” це показник, який має назву “відсутність схильності до контрпродуктивних дій”. У даному разі цей показник більшою мірою характеризує вміння побудови правильної соціальної взаємодії, аніж описує риси характеру людини. Негативні наслідки контрпродуктивної поведінки особи відображаються на результатах соціальних комунікацій. В той же час, поведінка особи, яка є конфліктною та не спрямована на досягнення порозуміння, ні як не може свідчити про її добročесність або недобročесність. Враховуючи зазначене цей показник доцільно залишити лише під час оцінювання критерію “соціальної компетентності” та виключити з переліку показників інтегрального критерію “добročесність”. Сумарна вага критерію добročесність також залишиться в раніше запропонованих рамках, щоб штучно не збільшувати уклін в бік домінування моральних якостей судді або кандидата на посаду судді над його професійними знаннями та діловими навичками.

З іншого боку такий показник як “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам”, навпаки, доцільніше б було оцінювати в межах інтегрального критерію “добročесність” та не оцінювати в рамках інтегрального критерію “професійної етики”. Адже подання недостовірної інформації можливе саме з метою приховування фактів, які можуть свідчити про недобročесність особи, її ймовірну залученість до корупційних дій. В меншій мірі такий показник є тим чинником, який може характеризувати спроможність особи дотримуватися загальних правил професійної етики, навіть якщо такі правила встановлюють вимоги щодо декларування отриманих доходів. Тому доцільне його виключення з переліку показників інтегрального критерію “професійної етики”.

Поряд з цим, варто зауважити, що коригування зазначеного показника, коригування показників “чесність” та “порядність” та вищезгадані коригування показників інтегрального критерію “професійної етики” обґрунтовано зумовлюють необхідність внесення коректив у загальну вагу інтегрального критерію “добročесності”. На думку автора сумарна вага інтегрального критерію “добročесність” повинна бути збільшена до 300 балів.

Зрештою останній показник, який аналізуватиметься в цій статті та який використовується для оцінки кількох критеріїв, має назву “здатність відстоювати власні переконання”. Він використовується під час оцінювання критерію “особиста компетентність” та інтегрального критерію “добročесності”. На думку автора, даний показник більше стосується особистих рис людини, оскільки він охоплює вольові та інтелектуальні якості людини, її знання та досвід. Він також в більшій мірі пояснює вміння вести переговори, переконувати співрозмовника у правильності своєї точки зору, своєї позиції тощо. З іншого боку, недобročесна людина буде використовувати свої навички щодо вдалого ведення ділового спілкування та вміння переконувати інших зовсім для інших цілей і ці риси особистості ніяким чином не стосуватимуться її внутрішньої порядності. Тому оцінювання даного показника більш доречним буде в рамках критерію “особиста компетентність”, аніж під час оцінювання інтегрального критерію “добročесності”. Запропоновані зміни також не матимуть впливу на розподіл балів між критеріями.

Висновки. Таким чином аналіз діючої методики кваліфікаційного оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді), на думку автора, свідчить про існування низки логічних недоліків. Зазначені недоліки стосуються використання одних і тих самих показників в рамках оцінювання різних критеріїв. Зокрема, такі показники як “чесність” та “порядність” одночасно аналізуються під час оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) за такими критеріями як критерій соціальної компетентності та критерій добročесності. В рамках цих двох критеріїв аналізується також показник схильності до контрпродуктивних дій. Показник “дисциплінованість” оцінюється в рамках усіх трьох інтегральних критеріїв. Показник “здатність відстоювати власні переконання” оцінюється в рамках критеріїв “особиста компетентність” та “добročесність”. Показник “відповідність витрат і майна судді та членів його сім’ї задекларованим доходам” також оцінюється в рамках двох критеріїв – “добročесність” та “професійна етика”. Наслідками зазначеної ситуації є завищення або заниження підсумкових результатів оцінювання за відповідними критеріями. Вирішенням даної проблеми на думку автора є виключання повторюваних показників з критеріїв та відповідне коригування суми балів, які виставляються за той чи інший інтегральний критерій.

Запропоновані в дослідженні коригування показників повинні допомогти проводити більш точне оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді, насамперед з урахуванням змістовного значення показників та критеріїв. Разом з цим, перегляд переліків показників, з яких формуються інтегральні критерії, безперечно зумовлює перегляд та внесення певних змін у вагу цих критеріїв. З огляду на це та враховуючи значення і роль кожного критерію і показника, автор статті пропонує розподілити бали скоригованих показників наступним чином. Кількісна вага інтегрального показника “добročесність” може бути збільшена на величину 50 балів – з 250 до 300 балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник оцінювання за критерієм “особиста компетентність” може бути зменшена на 50 балів. Кількісна вага інтегрального показника “професійна етика” може бути зменшена на величину 50 балів – з 250 до 200 балів. І кількість балів, які можливо отримати за критерієм “соціальна компетентність”, не зважаючи на зроблені коригування, можна залишати незмінною.

Список використаних джерел:

1. Куліков О.П. Система оцінювання показників діяльності суддів: час для вдосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис* № 2. 2023. С. 165–172. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.27>.
2. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 03.11.2016 № 143/зп-16. URL: https://new.vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/143_zp_03.11.2016.pdf.
3. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023 р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r>.
4. Бондаренко О.С. Системи оцінювання роботи суддів. Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження членкореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процьєвського О.І. (31 березня 2023 року). Харків, 2023. 624 с. URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/95aaa9c1-28fd-4ef2-ae1-de1e1e0b0d69/content?page=251>.

5. Голову Верховного суду Князева викрили на отриманні хабара. URL: <https://www.dw.com/uk/golovu-verhovnogo-sudu-knazeva-vikrili-na-otrimanni-habara/a-65632661>.
6. Доброчесність: поняття, складові та історія. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrochesnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya>.
7. Закон України “Про державну службу” Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст. 43 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
8. Куньч З.Й. Універсальний словник української мови.
9. Он-лайн версія. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>.
10. Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики: Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
11. Постанова від 10 листопада 2022 року по справі № 9901/355/21 Велика Палата Верховного Суду. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=107533714&red=100003678058e51fc0315a94a81fcc6d50ebde&d=5>.
12. Антикорупційна енциклопедія (термін “доброчесність”). URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/dobrochesnist>.
13. Integrity. URL: <https://www.transparency.org/en/corruptionary/integrity>.
14. Model Code of Ethics for Legal Associates and Advisors in Courts and Prosecutor’s Offices in Bosnia and Herzegovina. URL: https://rm.coe.int/09000016809313be#_Toc506742667.
15. Глущенко С.В. Новели судової реформи: поняття професійної етики та доброчесності в контексті кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6. С. 70–83.
16. Алексеева Ж.М. Образ юриста в сучасній європейській культурі: дис. канд. юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2008. 169 с.
17. Міненкова Н. Суд починається з поваги. *Закон і Бізнес*. 2009. № 5.